

Sygn. akt II AKa 272/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 listopada 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku II Wydział Karny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Wiktor Gromiec (spr.)

Sędziowie: SSA Wojciech Andruszkiewicz

SSA Alina Miłosz-Kloczkowska

Protokolant: sekr. sądowy Katarzyna Pankowska

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w Gdańsku Grażyny Bobryk

po rozpoznaniu w dniu 13 listopada 2015 r.

sprawy

P. M.

oskarżonego z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.

R. B.

oskarżonego z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.

na skutek apelacji wniesionych przez obrońców oskarżonych

od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu

z dnia 20 kwietnia 2015 r., sygn. akt **II K 175/11**

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Akt oskarżenia zarzucił:

I. P. M. to, że w okresie od 13 kwietnia do 27 lipca 2011 roku w T., działając wspólnie i w porozumieniu ze Z. K. i R. B., w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem dokonania oszustwa, ubiegając się w Banku (...) SA z siedzibą w W. o uzyskanie kredytu hipotecznego, przedłożył uprawnionemu pracownikowi banku stwierdzające nieprawdę i podrobione dokumenty w postaci m.in. zeznania o wysokości osiągniętego przez Z. K. dochodu w roku podatkowym 2010 z podrobionymi pieczęciami wpływowymi Urzędu Skarbowego w I., które to dokumenty miały istotne znaczenie dla ustalenia zdolności kredytowej Z. K. i tym samym dla zawarcia w dniu 3 czerwca 2011 roku umowy kredytu inwestycyjnego w rachunku kredytowym o numerze (...)// (...) w kwocie 795.000 złotych, działając na szkodę Banku (...) SA, to jest o popełnienie czynu z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.

II. R. B. to, że w okresie od 13 kwietnia do 27 lipca 2011 roku w T., działając wspólnie i w porozumieniu ze Z. K. i P. M., w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem dokonania oszustwa, ubiegając się w Banku (...) SA z siedzibą w W. o uzyskanie kredytu hipotecznego, przedłożył uprawnionemu pracownikowi banku stwierdzające nieprawdę i podrobione dokumenty w postaci m.in. zeznania o wysokości osiągniętego przez Z. K. dochodu w roku podatkowym 2010 z podrobionymi pieczęciami wpływowymi Urzędu Skarbowego w I., które to dokumenty miały istotne znaczenie dla ustalenia zdolności kredytowej Z. K. i tym samym dla zawarcia w dniu 3 czerwca 2011 roku umowy kredytu inwestycyjnego w rachunku kredytowym o numerze (...)// (...) w kwocie 795.000 złotych, działając na szkodę Banku (...) SA, to jest o popełnienie czynu z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 20 kwietnia 2015r. w sprawie II K 175/11

1. oskarżony P. M. uznany został za winnego tego, że w okresie od 13 kwietnia do 27 lipca 2011 roku w T., działając wspólnie i w porozumieniu z R. B. i inną nieustaloną osobą, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem dokonania oszustwa, ubiegając się o uzyskanie kredytu hipotecznego w Banku (...) S.A. z siedzibą w W. Oddział w T., wprowadził w błąd osoby działające w imieniu pokrzywdzonego w ten sposób, że przedłożył wraz ze Z. K. uprawnionemu pracownikowi banku stwierdzające nieprawdę i podrobione dokumenty, dotyczące zatrudnienia i dochodów Z. K. w tym przekazany przez R. B. wypisany i podpisany druk zeznania podatkowego o wysokości osiągniętego przez Z. K. dochodu w roku podatkowym 2010 z podrobionymi pieczęciami wpływowymi Urzędu Skarbowego w I., które to dokumenty miały istotne znaczenie dla ustalenia zdolności kredytowej Z. K. i tym samym dla zawarcia w dniu 3 czerwca 2011 roku umowy kredytu inwestycyjnego w rachunku kredytowym o numerze (...)// (...), doprowadzając pokrzywdzonego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w zakresie mienia znacznej wartości w kwocie 795 000 (siedemset dziewięćdziesiąt pięć tysięcy złotych), działając na szkodę Banku (...) S.A. Oddział w T., to jest popełnienia przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i za to w myśl art.11 § 3 k.k. na podstawie art. 294 § 1 k.k. skazany został na karę roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie, na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt. 1 k.k. warunkowo zawieszono na 5 letni okres próby;

2. oskarżony P. B. uznany został za winnego tego, że w okresie od 13 kwietnia do 27 lipca 2011 roku w T., działając wspólnie i w porozumieniu z P. M. i inną nieustaloną osobą, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem dokonania oszustwa, ubiegając się o uzyskanie kredytu hipotecznego w Banku (...) S.A. z siedzibą w W. Oddział w T., wprowadził w błąd osoby działające w imieniu pokrzywdzonego biorąc udział w przedłożeniu przez P. M. i Z. K. uprawnionemu pracownikowi banku stwierdzających nieprawdę i podrobionych dokumentów dotyczących zatrudnienia i dochodów Z. K. w tym przekazał jemu wypisany i podpisany druk zeznania podatkowego o wysokości osiągniętego przez Z. K. dochodu w roku podatkowym 2010 z podrobionymi pieczęciami wpływowymi Urzędu Skarbowego w I., które to dokumenty miały istotne znaczenie dla ustalenia zdolności kredytowej Z. K. i tym samym dla zawarcia w dniu 3 czerwca 2011 roku umowy kredytu inwestycyjnego w rachunku kredytowym o numerze (...)// (...) doprowadzając pokrzywdzonego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w zakresie mienia znacznej wartości w kwocie 795 000 (siedemset dziewięćdziesiąt pięć tysięcy złotych), działając na szkodę Banku (...) S.A. Oddział w T., to jest popełnienia przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i za to w myśl art.11 § 3 na podstawie art.294 § 1 k.k. skazany został na karę roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono na 5 letni okres próby.

Na podstawie art. 33 § 1 § 2 i § 3 orzeczono wobec P. M. karę 150 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 100 zł, a w stosunku do R. B. karę 150 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawki dziennej grzywny na kwotę 50 zł.

Sąd Okręgowy rozstrzygnął w trybie art. 63 § 1 k.k. a ponadto o dowodach rzeczowych i kosztach procesu.

Od wymienionego wyroku apelacje wnieśli obrońcy oskarżonych.

Obrońca oskarżonego P. M. zaskarżył go w całości i zarzucił mu:

1. „błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku, mający wpływ na jego treść, a polegający na przyjęciu, że oskarżony P. M. swoim zachowaniem wyczerpał znamiona przestępstwa zarzucanego mu aktem oskarżenia oraz, że pomiędzy nim a oskarżonym R. B. i inną nieustaloną osobą istniała więź porozumienia co do wspólnego dokonania czynu zabronionego, jak również w odniesieniu do roli oskarżonego w przebiegu zdarzenia, podczas gdy prawidłowa ocena zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego dokonana z uwzględnieniem zasad logicznego rozumowania oraz doświadczenia życiowego prowadzi do wniosku, że oskarżonemu nie można przypisać winy, albowiem jego rola ograniczała się wyłącznie do pośredniczenia w przekazywaniu dokumentów pomiędzy klientem, a K. T., która bezpośrednio uczestniczyła w uzyskaniu kredytu dla Z. K.;

2. obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść zaskarżonego wyroku, w ten sposób, że nie doszło do dostatecznego wyjaśnienia okoliczności sprawy, tj. art. 410 k.p.k. oraz art. 7 k.p.k., a także art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k., poprzez:

a) dokonanie oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego w sposób dowolny i jednostronny, w szczególności zeznań świadka K. T. poprzez danie im wiary w całości, podczas gdy zeznania te są sprzeczne z pozostałym zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, tj. z zeznaniami oskarżonego M. i z przedłożoną przez niego korespondencją e-mail, z których jednoznacznie wynika, że to właśnie świadek, a nie oskarżony M., prowadziła działalność przestępczą opisaną w zarzucie aktu oskarżenia, a sam ww. oskarżony była jedynie pośrednikiem w przekazywaniu informacji i dokumentów potrzebnych do pozytywnego rozpatrzenia wniosku kredytowego;

b) dokonanie oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w oparciu o zeznania świadka Z. K., podczas gdy wedle oceny biegłych sądowych nie był on zdolny do brania udziału w toczącym się postępowaniu ani jako oskarżony z pomocą obrońcy, ani jako świadek nawet w obecności psychologa, z uwagi na długoletnią chorobę, tj. (...)

c) oddalenie wniosku dowodowego obrony o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych sądowych z dziedziny medycyny ze specjalności psychiatria i neurologia, gdy tymczasem przeprowadzenie tego dowodu było konieczne dla ustalenia czy świadek Z. K. w czasie składania zeznań w postępowaniu przygotowawczym był zdolny do odtwarzania faktów i świadomy wypowiedzanych treści, tym bardziej, że biegli sądowi opiniujący w niniejszej sprawie o stanie świadka wskazywali, iż nie byli kompetentni rozpoznać jego schorzenie w czasie badania;

3. rażąco niewspółmierność orzeczonej wobec oskarżonego M. kary, w tym kary grzywny, w stosunku do podjętych przez niego działań, polegającej wyłącznie na pośredniczeniu w kontakcie osoby zainteresowanej uzyskaniem kredytu z osobą posiadającą kontakty w banku oraz przekazywaniu dokumentów koniecznych do uzyskania kredytu”.

W konkluzji tak postawionych zarzutów wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Obrońca R. B. wskazując jako przyczyny odwoławcze art. 438 pkt 2 i 3 k.p.k. zarzucił zaskarżonemu wyrokowi:

„I. obrazę przepisów postępowania, mającą wpływ na treść wydanego orzeczenia, a mianowicie:

1. art. 410 k.p.k. w zw. z art. 366 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k. poprzez pominięcie przy wyrokowaniu znajdującego się w aktach sprawy na karcie 1648 pisemnego oświadczenia Z. K. z dnia 1.12.2014 r., złożonego dla celów przedmiotowego postępowania, a tym samym wydanie orzeczenia w oparciu o niepełny materiał dowodowy, podczas gdy, zgodnie z linią orzeczniczą Sądu Najwyższego, Sąd ma obowiązek przesłuchania oskarżonego co do okoliczności, o jakich mowa w złożonym oświadczeniu,

2. art. 6 k.p.k. w zw. z art. 6 ust. 1 i 3 lit. d Konwencji o ochronie praw

człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. polegającą na ograniczeniu w znacznym stopniu przysługującemu oskarżonemu prawa do obrony oraz prawa do rzetelnego procesu poprzez uniemożliwienie przesłuchania w charakterze świadka Z. K. na rozprawie, a tym samym uniemożliwienie zadawania świadkowi Z. K. pytań, w sytuacji gdy oskarżonym w przedmiotowej sprawie postawiono zarzuty „wspólnie i w porozumieniu”,

3. art. 167 k.p.k. w zw. z art. 366 k.p.k. w zw. z art. 201 k.p.k. polegającą na zaniechaniu dopuszczenia z urzędu dowodu z opinii uzupełniającej biegłych lekarzy psychiatrów i psychologa, podczas gdy w przedmiotowej sprawie nie ustalono czy Z. K. w dacie złożenia pisemnego oświadczenia z dnia 1.12.2014r. był poczytalny i miał świadomość co do treści złożonego oświadczenia,

4. art. 170 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 201 k.p.k. poprzez oddalenie wniosku dowodowego obrońców o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych neurologa i psychiatry na okoliczność zdolności Z. K. do spostrzegania i odtwarzania spostrzeżeń w 2011 r. przy uzasadnieniu, że okoliczność ta została już wyjaśniona, podczas gdy Sąd oparł swoje ustalenia w zakresie poczytalności Z. K. w 2011 r. na niepełnej, niejasnej i niespójnej opinii biegłych,

5. art. 7 k.p.k. poprzez dokonanie w sposób niepełny i niepoprawny swobodnej oceny dowodów, wkraczając tym samym w sferę dowolności ocen, a nadto dopuszczenie się oceny przeprowadzonych dowodów w sposób jednostronny i nieobiektywny, dokonanie oceny wiarygodności konkretnych dowodów w oderwaniu od ustosunkowania się do dowodów potwierdzających odmienną wersję zdarzeń,

6. art. 424 § 1 k.p.k. polegającą na nie odniesieniu się w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku do istotnych kwestii mogących mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, a mianowicie kwestii korzystnych dla oskarżonego i wybiórcze potraktowanie materiału dowodowego, w tym przede wszystkim pominięcie pisemnego oświadczenia Z. K. z dnia 01.12.2014 r. znajdującego się w aktach sprawy na k. 1648,

II. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wydanego orzeczenia, mający wpływ na jego treść, a polegający na przyjęciu, że oskarżony R. B. w okresie od 13 kwietnia do 27 lipca 2011 r. w T., działając wspólnie i w porozumieniu z P. M. i inną nieustaloną osobą, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem dokonania oszustwa, ubiegając się o uzyskanie kredytu hipotecznego w Banku (...) S.A. z siedzibą w W. Oddział w T., wprowadził w błąd osoby działające w imieniu pokrzywdzonego biorąc udział w przedłożeniu przez P. M. i Z. K. uprawnionemu pracownikowi banku stwierdzających nieprawdę i podrobionych dokumentów dotyczących zatrudnienia i dochodów Z. K., w tym przekazał jemu wypisany i podpisany druk zeznania podatkowego o wysokości osiągniętego przez Z. K. dochodu w roku podatkowym 2010 z podrobionymi pieczęciami wpływowymi Urzędu Skarbowego w I., które to dokumenty miały istotne znaczenie dla ustalenia zdolności kredytowej Z. K. i tym samym dla zawarcia w dniu 3 czerwca 2011 roku umowy kredytu inwestycyjnego w rachunku kredytowym o numerze (...) doprowadzając pokrzywdzonego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w zakresie mienia znacznej wartości w kwocie 795 000 zł (siedemset dziewięćdziesiąt pięć tysięcy złotych), działając na szkodę Banku (...) S.A. Oddział w T., podczas gdy ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie wynika, aby oskarżony dopuścił się zarzucanego mu czynu,

III. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wydanego orzeczenia, mający wpływ na jego treść, a polegający na częściowym przyznaniu waloru wiarygodności jedynie wyjaśnieniom oskarżonego R. B. znajdującym się w aktach sprawy na kartach 249-252 oraz 279-282, podczas gdy wyjaśnienia oskarżonego w tym zakresie są nieprawdziwe, albowiem zostały złożone pod wpływem groźby ze strony organów ścigania dotyczącej tymczasowego aresztowania oskarżonego, jego córki i zięcia”.

W wyniku tak sformułowanych zarzutów obrońca wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie R. B. od popełnienia zarzucanego mu czynu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacje są zasadne, gdy wnoszę o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

I

W przedmiotowej sprawie Sąd odwoławczy dostrzegł tego rodzaju uchybienia natury procesowej, które prowadzą do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Są to uchybienia, których stwierdzenie, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, z jednej strony przesądza o treści orzeczenia, z drugiej zaś sprawia, iż rozpoznanie wszystkich zarzutów podniesionych w apelacjach obrońców byłoby przedwczesne.

W konsekwencji – w myśl art. 436 k.p.k. – Sąd Apelacyjny ograniczył rozpoznanie środków odwoławczych, w ich zasadniczym zakresie, do uchybień związanych z naruszeniem art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.), art. art. 410, 366 § 1, 167 k.p.k.

Należy stwierdzić, że każdy proces karny realizować powinien dwa cele: pierwszy-to uzyskanie stanu tzw. sprawiedliwości materialnoprawnej, co ma miejsce wówczas, gdy dojdzie do słusznego zastosowania normy prawa karnego materialnego; drugi - nie mniej istotny - to osiągnięcie stanu tzw. sprawiedliwości proceduralnej (szerzej S. Waltoś, Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2008, s. 21).

W procesie karnym, niezależnie od tego jakim ostatecznie zakończy się rozstrzygnięciem, muszą być respektowane uprawnienia jego uczestników oraz wszelkie ustawowe standardy procesowania.

Sąd odwoławczy podziela pogląd zaprezentowany w wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 31 stycznia 2008r. w sprawie II AKa 324/07, że „Sąd winien uczynić wszystko, by prawu stało się zadość, musi postępować sumiennie, uczciwie, realizując w ten sposób konstytucyjny, konwencyjny i ustawowy standard rzetelnego procesu (art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 EKP Cz i PW, art. 2 k.p.k.). Dochodzenie prawdy materialnej, z powodów zupełnie oczywistych, nie może odbywać się z jednej strony per fas et nefas, z drugiej zaś strony sądowi nie wolno zaniechać dokonania żadnej czynności, która jest niezbędna z punktu widzenia zasady prawdy materialnej i prawidłowego rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu” (szerzej S. Artymiak, Wzorzec należytego postępowania dowodowego a gwarancje przestrzegania praw człowieka - uwagi na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (w:) Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie, Rzeszów 2005, s. 215 i n).

W niniejszym procesie z powodów poniżej przedstawionych nie został zachowany konwencyjny i ustawowy standard rzetelności, któremu odpowiadać musi każde postępowanie karne.

W konsekwencji należy stwierdzić, że nie zrealizowano jednego z dwóch zasadniczych celów procesu karnego.

II

Należy przypomnieć, iż Prokuratura Rejonowa T.(...) przesłała w dniu 29 grudnia 2011r. do Sądu Okręgowego w Toruniu akt oskarżenia przeciwko P. M., R. B. i Z. K. o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 294 § 1 k.k. (k. 716-725).

Wobec uzasadnionej wątpliwości co do poczytalności Z. K., poddano go jednorazowemu badaniu (...)

W opinii z dnia 14 grudnia 2011r. (k. 687-689) biegli psychiatrzy P. R. i D. K. (1) stwierdzili, że wymieniony nie cierpi na chorobę (...) szczególnie w zakresie funkcji poznawczych. Rozpoznali u niego(...) Biorąc pod uwagę rodzaj czynu (wymagający planowania i wieloetapowego działania) jak również deficyty poznawcze badanego stwierdzili, że w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu miał on znacznie (...)

Zdaniem biegłych jego stan zdrowia pozwalał mu na udział w postępowaniu „z pomocą obrońcy”.

Z kolei zaś z opinii neuropsychologiczno-sądowej biegłej B. W., specjalisty neuropsychologa klinicznego z dnia 28 grudnia 2011r. wynikało (k. 890-894), że „planowanie, antycypowanie zdarzeń i ich następstw, kontrola realizacji zamierzonych działań, obniżony krytycyzm są u Z. K. znacznie ograniczone – zwłaszcza w świetle przypuszczenia o samodzielne postępowanie w zakresie czynu, o który jest podejrzany”.

Biegła ponadto stwierdziła, iż „uwzględniając (...),(...), nieprawidłowy wzorzec kontroli postawy – ostateczne rozpoznanie może tylko i wyłącznie rozstrzygnąć badanie genetyczne”.

W toku postępowania przygotowawczego Z. K. przesłuchiwany był w dniach 27 lipca 2011r. (k. 153-158), 28 lipca 2011r. (k. 269-273) i 6 grudnia 2011r. (k. 650-651).

Już w tym miejscu należy zauważyć, iż Sąd orzekający w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku, uznał wskazane relacje Z. K. za wiarygodne w całości.

Stanowiły podstawę ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd meriti.

Zarządzeniem z dnia 22 lutego 2012r. (k. 224) wyznaczony został termin rozprawy na 28 marca 2012r.

Po przedłożeniu przez Z. K. czwartego zwolnienia lekarskiego o niezdolności do brania udziału w sprawie w charakterze oskarżonego, Sąd a quo w dniu 4 lipca 2012r. dopuścił dowód z opinii biegłych psychiatrów odnośnie jego stanu zdrowia psychicznego (k. 909).

Biegli lekarze psychiatrzy W. K. i A. C. (1) w opinii z dnia 25 lipca 2012r. stwierdzili (k. 924-925), że oskarżony „nie zdradza objawów choroby psychicznej ani cech upośledzenia umysłowego”. (...). Zdaniem biegłych mógł brać udział w rozprawie z pomocą obrońcy.

Na rozprawie w dniu 6 listopada 2012r. (k. 986-990) odebrano od oskarżonych dane osobopoznawcze.

W dniu 11 kwietnia 2013r. przesłana została przez oskarżonego do Sądu Okręgowego karta informacyjna leczenia szpitalnego (k. 1081-1083).

Wynikało z niej, że w okresie od 13 lutego 2013r. do 22 marca 2013r. był leczony (...)

W dniu 22 kwietnia 2013r. wydana została ponowna opinia sądowo-psychiatryczna przez biegłych lekarzy psychiatrów W. K. i A. C. (1) (k. 1092-1093).

Biegli rozpoznali u Z. K. (...)

Stwierdzili, że może brać udział w czynnościach procesowych z pomocą obrońcy.

Na rozprawie w dniu 16 maja 2014r. (k. 1318-1320) Sąd meriti na podstawie art. 193 § 1, 194 i 202 § 1 k.p.k. dopuścił dowód z opinii Szpitala (...) w B. dwóch lekarzy psychiatrów, biegłego z zakresu chorób wewnętrznych, biegłego chirurga ortopedy, kardiologa, endokrynologa, neurologa i neuropsychologa klinicznego na okoliczność stanu zdrowia Z. K. i możliwości brania przezeń udziału w rozprawie.

Z kolei na rozprawie w dniu 28 maja 2014r. (k. 1354-1357), „po zapoznaniu się z treścią kolejnego usprawiedliwienia nieobecności oskarżonego Z. K.” dopuszczony został dowód z opinii biegłych psychiatrów.

Opinia została wydana przez biegłych lekarzy psychiatrów W. K. i E. S. w dniu 4 września 2014r. (k. 1500-1501).

Biegli rozpoznali u wymienionego (...) Był w trakcie diagnostyki (...)

Zdaniem biegłych do czasu rozstrzygnięcia badań nie mógł on uczestniczyć w czynnościach procesowych.

Tego samego dnia opinię wydała biegła psycholog kliniczny J. M. (k. 1502-1503). Jej zdaniem wyniki badań oskarżonego „znajdują się w obszarze patologii organicznej” a z uwagi na jego stan psychiczny „trudno jednoznacznie ocenić poziom jego aktualnego funkcjonowania intelektualnego”.

Biegli podtrzymali opinie na posiedzeniu w dniu 6 października 2014r. (k. 1517-1520).

Brał w nim udział Z. K..

Po przesłuchaniu biegłych, Sąd Okręgowy na podstawie art. 34 § 3 k.p.k. postanowił wyłączyć i odrębnie rozpoznać sprawę wymienionego oskarżonego.

W dniu 4 grudnia 2014r. wpłynęło do Sądu Okręgowego pismo nazwane „oświadczenie” podpisane przez Z. K. (k. 1684).

Znaczenie tego pisma wymaga jego przytoczenia in extenso. „Oświadczam, że odwołuję wszystkie swoje dotychczasowe wyjaśnienia złożone w postępowaniu przygotowawczym do sprawy II K 175/11. Oświadczam, że wszystko co dotyczyło tej sprawy wyglądało zupełnie inaczej i jak było naprawdę przedstawię Sądowi na rozprawie”.

Sąd orzekający dokument ten pominął.

Zdaniem Sądu odwoławczego przeprowadzenie przez Sąd pierwszej instancji dowodu z tego dokumentu było jego obowiązkiem.

Organ procesowy był obowiązany przeprowadzić ten dowód z urzędu, bowiem taka potrzeba wynikała z okoliczności sprawy.

W szczególności, na co już zwrócono powyżej uwagę, gdy relacje Z. K. składane przezeń w toku postępowania przygotowawczego, określić można było jako pomówienia złożone.

Zachodzi ono wtedy, gdy oskarżony przyznając się do winy, twierdzi jednocześnie, że także inna osoba (z reguły współoskarżony) brała udział w przestępstwie, które jest przedmiotem osądu w danej sprawie. W tej sytuacji wspomniany dowód jest dowodem, który ze względu na zainteresowanie osoby pomawiającej powinien być poddany szczególnie wnikliwej ocenie z jednoczesnym rozważeniem, czy istnieją dowody potwierdzające bezpośrednio lub choćby pośrednio wyjaśnienia (zeznania) pomawiającego, a nadto czy relacje te są konsekwentne, stanowcze i jednolite oraz czy są zgodne z doświadczeniem życiowym i logiką wypadków.

Za przeprowadzeniem dowodu z omawianego dokumentu przemawiała również treść wyjaśnień oskarżonych P. M. i R. B. złożonych przez nich na rozprawie w dniu 24 listopada 2014r. (k. 1605-1609).

Wymienieni nie podtrzymali wyjaśnień składanych w toku postępowania przygotowawczego (k. 1608).

Nie przyznali się do winy.

Jest bezsporne, zdaniem Sądu Apelacyjnego, że organ procesowy jest zobligowany przeprowadzić z urzędu wszelkie dowody potrzebne dla ustalenia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia o winie oskarżonych i kwalifikacji prawnej zarzucanego im czynu. W szczególności, obowiązkiem Sądu orzekającego jest przeprowadzenie dowodów zmierzających do sprawdzenia obrony oskarżonych, zwłaszcza w sytuacji gdy – tak jak w rozpoznawanej sprawie – na rozprawie nie przyznali się do popełnienia zarzucanych im czynów (czynu).

Należy dodatkowo zważyć, iż przepis art. 366 § 1 i 2 k.p.k. ogólnie określa prawa i obowiązki przewodniczącego, który kieruje rozprawą i czuwa nad jej prawidłowym przebiegiem oraz podejmuje czynności zmierzające do wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

Obowiązek baczenia, aby zostały wyjaśnione wszystkie istotne okoliczności, sprawy, nakazuje takie jej wyjaśnienie, by podstawę rozstrzygnięć stanowiły prawdziwe ustalenia faktyczne (wyr. SN z 7.07.1994r., II KRN 12/94, OSNP i Pr 1995, nr 1, poz. 10).

Podzielamy też pogląd Sądu Najwyższego, że: „Prawidłowości rozstrzygnięcia sprawy zależy od należytego wykonania przez sąd dwóch podstawowych obowiązków. Pierwszy z nich dotyczy postępowania dowodowego i sprawdza się nie tylko do prawidłowego – zgodnego z przepisami postępowania karnego – przeprowadzenia dowodów zawnioskowanych przez strony, ale również do przeprowadzania z urzędu wszelkich dowodów potrzebnych do ustalenia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia o winie oskarżonego, kwalifikacji prawnej zarzucanego mu czynu i kwestii ewentualnego wymiaru kary. Potrzeba przeprowadzenia takich dowodów zachodzi wtedy, gdy z przeprowadzonych na wniosek stron dowodów wynika, że okoliczności, o których wyżej mowa, nie zostały w sposób wyczerpujący wyjaśnione. Drugi ze wspomnianych na wstępie podstawowych obowiązków sprowadza się do prawidłowej oceny całokształtu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej, a więc poza zasięgiem rozważań sądu nie mogą pozostawić dowody istotne dla rozstrzygnięcia kwestii winy, oceny prawnej czynu oraz wymiaru kary” (wyr. SN z 7.06.1974r., V KRN, OSNKW 1974, nr 11, poz. 212).

W realiach rozpatrywanej sprawy Sąd a quo nie sprostął pierwszemu z opisanych obowiązków, naruszając w ten sposób przepisy art. 167 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k. w sposób mogący mieć wpływ na treść zaskarżonego wyroku.

Nie sposób również nie dodać, że ujawnienie omawianego oświadczenia Z. K., nie naruszyłoby zakazu dowodowego przewidzianego w art. 174 k.p.k.

Zważyć bowiem należy, że wskazany przepis nie zabrania wykorzystywania w postępowaniu karnym wszelkich pism i zapisków, lecz ujmuje ten zakaz funkcjonalnie. Chodzi tu mianowicie o niedopuszczalność „zastąpienia” wyjaśnień oskarżonego innym środkiem dowodowym, jakim jest treść notatek czy pisemnych oświadczeń, nie powstających w wyniku przesłuchania oskarżonego.

Zakaz z art. 174 k.p.k. pełni zatem dwojaką funkcję:

- eliminuje określony sposób wykorzystania pisma i zapisków (zastępowania nimi dowodu z wyjaśnień),
- eksponuje znaczenie rygorów proceduralnych przewidzianych dla przesłuchania.

W konsekwencji stwierdzić należy, że wskazany zakaz nie zabrania ujawnienia na rozprawie – w celu weryfikacji złożonych wcześniej wyjaśnień oskarżonego jego oświadczeń sporządzonych w formie pisma, które ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód okoliczności mającej istotne znaczenie prawne.

Nie sposób również nie dodać, że pisemne oświadczenie Z. K. mogło być zarówno „informacją” o dowodzie, jak i wykorzystane przez Sąd I instancji nie „zamiast”, lecz „obok” składanych przezeń wyjaśnień, co nie wchodzi w zakres zakazu z art. 174 k.p.k. Należy bowiem zważyć, iż oskarżony nie jest zobowiązany do składania wyjaśnień, a zatem nie wolno od niego wymagać, aby składał wyjaśnienia wyłącznie ustnie.

Należy tym samym przyjąć, że oskarżony ma prawo uzupełnić wyjaśnienia złożeniem pisemnych oświadczeń, które łącznie z jego wyjaśnieniami, stanowiąc mogą integralną część materiału dowodowego.

Zdaniem Sądu ad quem brak wyjaśnienia przez Sąd meriti sprzeczności między wyjaśnieniem Z. K. składanymi przezeń w toku postępowania przygotowawczego a jego oświadczeniem znajdującym się na k. 1648 akt sprawy, uniemożliwia odparcie zarzutu – stawianego w rozpoznawanych środkach odwoławczych – przekroczenia przez Sąd granic swobodnej oceny dowodów.

Pominięcie zaś w uzasadnieniu kwestionowanego wyroku omawianego oświadczenia, dotyczącego istotnych w sprawie okoliczności oraz brak wobec niego stanowiska, daje podstawę do postawienia zaskarżonemu wyrokowi słusznego zarzutu sprzeczności ustaleń faktycznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Brak ujawnienia omawianego oświadczenia Z. K. stanowi oczywiste naruszenie przepisu art. 410 k.p.k., bowiem obraza tego przepisu polega właśnie bądź na braku ujawnienia określonego dowodu, jak i oparcie się przez sąd na dowodach formalnie nieujawnionych i niezaliczonych w poczet materiału dowodowego (podobnie wyrok SA w Krakowie z 17 stycznia 2013r., II AKA 256/12, KZS 2013, z. 4, poz. 61). Istotą bowiem przepisu art. 410 k.p.k. jest to, że sąd ferując wyrok nie może opierać się na tym, co nie zostało ujawnione na rozprawie, jak również i to, że wyroku nie wolno wydawać na podstawie części ujawnionego materiału dowodowego, lecz musi on być wynikiem analizy całokształtu ujawnionych okoliczności, a więc i tych, które tezę oskarżenia potwierdzają, i tych, które je podważają.

Oświadczenie Z. K., po jego prawidłowym ujawnieniu i procesowej weryfikacji mogło być ważnym dowodem podważającym tezę aktu oskarżenia w potwierdzającym wyjaśnienia współoskarżonych złożone przez nich na rozprawie.

Należy podzielić w tym zakresie pogląd Sądu Najwyższego, że „dopiero bowiem wszechstronna ocena wszystkich dowodów i wynikających z nich okoliczności może doprowadzić do wykrycia prawdy i poczynienia prawidłowych w tym zakresie ustaleń” (wyrok z 30.07.1979r., III KR 196/79, OSNPG 1980, z. 3, poz. 43; W. Daszkiewicz: Glosa, P i P 1981, z. 2, s. 151-153).

Podsumowując, stwierdzić należy, iż Sąd rozpoznający sprawę nie przeprowadził wszystkich istotnych dowodów w kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonych P. M. i R. B., w konsekwencji czego wydał wyrok z naruszeniem art. 410 k.p.k., co mogło mieć wpływ na treść kwestionowanego rozstrzygnięcia.

W końcowej części uzasadnienia, mając na uwadze treść zarzutów stawianych zaskarżonemu wyrokowi we wniesionych środkach odwoławczych należy przypomnieć, że w dniu 25 lutego 2015r. wydana została przez biegłych W. K. i E. S. kolejna opinia sądowo-psychiatryczna odnośnie zdrowia psychicznego Z. K. (k. 1769-1770).

Biegli rozpoznali u oskarżonego organiczne zaburzenia osobowości z okresowo występującymi zaburzeniami psychotycznymi (urojeniami) w przebiegu choroby Huntingtona. Jego stan zdrowia nie pozwala na udział w postępowaniu, w tym na udział w rozprawie w charakterze świadka.

Zdaniem biegłych wypowiedzi badanego mają charakter chaotyczny. Udziela odpowiedzi zmiennych na proste pytania. Świadek ujawnia znaczne trudności w postrzeganiu, zapamiętywaniu i odtwarzaniu zdarzeń.

W tej sytuacji Sąd Okręgowy na rozprawie w dniu 3 marca 2015r. (k. 1778), na podstawie art. 391 § 1 k.p.k. odczytał zeznania świadka Z. K. na k. 155-159, 271-272, 315 i 651.

Z kolei na rozprawie w dniu 1 kwietnia 2015r. (k. 1822-1825) wymienieni psychiatrzy podtrzymali opinię z 25 lutego 2015r., rozwijając zawarte w niej wnioski.

Na rozprawie w dniu 20 kwietnia 2015r. (w dniu tym wydany został zaskarżony wyrok), Sąd meriti dopuścił dowód z opinii uzupełniającej biegłych psychiatrów D. K. (2) i P. R. i biegłego neuropsychologa B. W. na okoliczność stanu zdrowia Z. K., w szczególności „dla określenia zdolności jego do postrzegania i odtwarzania spostrzeżeń, mając na uwadze potwierdzone już po wydaniu opinii w 2011r. schorzenia u Z. K. w postaci choroby(...)” (k. 1864).

Biegli stwierdzili (k. 1864-1868) na podstawie opinii z 14 i 28 grudnia 2011r., że w czasie składania wyjaśnień zdolność wymienionego do postrzegania rzeczywistości i odtwarzania spostrzeżeń była zachowana w pełni, mimo że jako oskarżony odpowiadał on (...)

Dodać jeszcze należy, że po sporządzeniu kolejnej opinii sądowo-psychiatrycznej w dniu 5 maja 2015r. (k. 1905-11906) Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 8 maja 2015r. (k. 1911), na podstawie art. 22 § 1 k.p.k. zawiesił postępowanie wobec oskarżonego Z. K. w sprawie II K 118/14.

W świetle powyższych rozważań i ustaleń stwierdzić należy, że przy rozpoznawaniu przedmiotowej sprawy doszło do rażących uchybień związanych z naruszeniem art. 6 ust. 1 Konwencji w ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i art. art. 167, 366 § 1 i 410 k.p.k.

Z tych przyczyn uchylono zaskarżony wyrok i przekazano sprawę Sądowi Okręgowemu w Toruniu do ponownego rozpoznania.

III

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd meriti ma zagwarantować oskarżonym rzetelny proces. Winien mieć na uwadze wskazane powyżej uchybienia, zastrzeżenia i uwagi oraz zarzuty podniesione w środkach odwoławczych.

Przed jego ponownym rozpoznaniem należy dopuścić dowód z opinii biegłego neurologa w celu ustalenia od kiedy Z. K. choruje na(...) i czy choroba ta miała wpływ na jego zdolności postrzegania zdarzeń w okresie od 13 kwietnia do 27 lipca 2011r. oraz odtworzenia przez niego spostrzeżeń gdy składał wyjaśnienia w toku postępowania przygotowawczego w okresie od 27 lipca 2011r. do 6 grudnia 2011r. Biegły ten winien również zająć stanowisko co do oświadczenia Z. K. znajdującego się na k. 1684 akt sprawy.

Po sporządzeniu opinii przez biegłego neurologa Sąd pierwszej instancji dopuści dowód z opinii uzupełniającej biegłych psychiatrów D. K. (1) i P. R. oraz biegłego neuropsychologa B. W. na okoliczność stanu zdrowia psychicznego Z. K. w chwili zarzucanego mu czynu oraz jego zdolności postrzegania zdarzeń w okresie od 13 kwietnia do 27 lipca 2011r. oraz odtwarzania przezeń spostrzeżeń w toku postępowania przygotowawczego, w okresie od 27 lipca 2011r. do 6 grudnia 2011r.

Biegli ustosunkują się również w opinii co do wskazanego powyżej oświadczenia.

Ten zespół biegłych wypowie się również co do aktualnego stanu zdrowia psychicznego Z. K. oraz jego zdolności do udziału w postępowaniu w charakterze oskarżonego lub świadka.

Podstawą opinii biegłych ma być zebrana w sprawie dokumentacja lekarska, sporządzone w niej opinie sądowo-psychiatryczne i psychologiczne, opinia biegłego neurologa oraz badanie Z. K..

Sąd odwoławczy uważa, że dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy należy na rozprawie z niezbędną aktywnością przesłuchać oskarżonych i świadka K. T. a w razie możliwości Z. K., a także wskazanych biegłych w wyniku takiej decyzji Sądu a quo lub wniosku stron.

Tym samym pozostałe dowody mogą zostać ujawnione w trybie art. 442 § 3 k.p.k., pamiętając o uprawnieniach świadków A. B., K. B. i M. M. (2).